

دادرسی اساسی تطبیقی

عنوان پژوهش

نهادهای متناظر شورای نگهبان در
جمهوری لتونی

شماره مسلسل: ۱۳۹۲۰۰۲۷

تاریخ: ۱۳۹۲/۶/۶

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شناسنامه

عنوان:

دادرسی اساسی تطبیقی نهادهای متناظر شورای نگهبان در جمهوری لتونی

تهیه و تدوین:

مجتبی همتی

ناظر علمی:

سید محمد مهدی غمامی

دفتر مطالعات تطبیقی

شماره مسلسل: ۱۳۹۲۰۰۲۷

تاریخ انتشار: ۱۳۹۲/۶/۶

مرکز تحقیقات شورای نگهبان

فهرست مطالب

۳.....	چکیده.....
۴.....	مقدمه.....
۴.....	۱. کلیات.....
۴.....	۱-۱. قانون اساسی و لزوم صیانت از آن.....
۵.....	۱-۲. قانون اساسی لتونی و سیر تحول آن.....
۶.....	۱-۳. نظام سیاسی جمهوری لتونی.....
۶.....	۲. دادرسی اساسی در لتونی.....
۷.....	۲-۱. صلاحیت دادگاه قانون اساسی و حق دادخواهی در آن.....
۹.....	۲-۲. آئین رسیدگی دادگاه قانون اساسی.....
۱۰.....	۲-۳. قضات دادگاه قانون اساسی.....
۱۱.....	۲-۴. کارگروه‌های زیر مجموعه دادگاه.....
۱۲.....	۲-۵. علل درخواست.....
۱۴.....	۲-۶. تفسیر قانون اساسی.....
۱۴.....	۲-۷. نهاد ناظر بر انتخابات در جمهوری لتونی.....
۱۶.....	نتیجه‌گیری.....
۱۷.....	یادداشت‌ها.....
۱۹.....	منابع و مأخذ.....

چکیده

کشور لتونی بخاطر ویژگی‌هایی مانند بسیط و تک مجلسی بودن و نیز دارا بودن نظام حقوقی مدون و جامع در این پژوهش مورد مطالعه قرار گرفته است. نهاد ناظر بر قانون اساسی در این کشور دادگاه قانون اساسی لتونی است که به دعاوی مربوط به نقض قانون اساسی رسیدگی می‌نماید. تاریخچه تشکیل این دادگاه، صلاحیت‌های آن، ترکیب دادگاه و نحوه انتخاب قضات آن، آیین رسیدگی، اشخاص دارای صلاحیت برای طرح دعوی و نیز نحوه تفسیر قانون اساسی توسط این دادگاه محورهای است که در این مقاله به آنها پرداخته شده است. همچنین کمیسیون مرکزی انتخابات لتونی کار نظارت بر انتخابات را برعهده دارد.

کلیدواژه‌ها: دادگاه قانون اساسی، کمیسیون مرکزی انتخابات، نهادهای متناظر، شورای نگهبان، لتونی.

مقدمه

جمهوری لتونی کشوری در منطقه بالتیک اروپای شمالی است که دارای نظام جمهوری پارلمانی تک مجلسی است. این کشور بعد از فروپاشی شوروی سابق در ۲۱ اگوست ۱۹۹۱ استقلال خود را بازیافت. جمهوری لتونی عضو شورای اروپا، اتحادیه اروپا، ناتو، سازمان ملل متحد، سازمان تجارت جهانی، شورای کشورهای دریای بالتیک، صندوق بین‌المللی پول، بانک سرمایه‌گذاری اروپای شمالی، سازمان امنیت و همکاری اروپا است. این کشور از چند جهت دارای اهمیت مطالعه می‌باشد: یکی اینکه کشوری بسیط و دارای نظام تک مجلسی شبیه کشور ما می‌باشد که مصوبات آن توسط دادگاه قانون اساسی این کشور مورد نظارت قرار می‌گیرد. دوم اینکه بعد از فروپاشی شوروی و استقلال مجدد آن، در راستای کسب استانداردهای اتحادیه اروپا (مخصوصاً اروپای شمالی) دارای نظام حقوقی مدون و جامع می‌باشد که با توجه به نبود سابقه دیرینه در حوزه نهادهای جدیدی چون قانونگذاری و نظارت بر آن، همچنین نظارت بر انتخابات و نحوه آن در کشورمان، می‌تواند مفید استفاده باشد. در تحقیق حاضر که رسالت آن پژوهش پیرامون نهادهای متناظر شورای نگهبان می‌باشد محور اصلی بحث دادگاه قانون اساسی جمهوری لتونی است اما از آنجاییکه یکی از کارکردهای شورای نگهبان نظارت بر انتخابات و همه‌پرسی‌هاست به نهاد ناظر بر انتخابات هم اشاره‌ای شده است.

۱. کلیات

۱-۱. قانون اساسی و لزوم صیانت از آن

اهمیت ویژه قانون اساسی و برجسته بودن آن در میان سایر قوانین در حقیقت به خاطر ارتباطی است که این قانون با ساختار کلی حقوقی - سیاسی هر کشور دارد. احترام به قانون اساسی یعنی ضمانت ثبات و تداوم و استحکام چهارچوبه‌های دولت و رژیم سیاسی مستقر در جامعه هر کشوری (قاضی، ۱۳۷۵: ۴۳).

لازمه این امر قرار داشتن قانون اساسی در راس سلسله مراتب قواعد حقوقی، برتری قانون اساسی (به جهت صلاحیت برتر واضع آن و نیز به دلیل شیوه خاص

تجدید نظر) و در نهایت کنترل قوانین توسط قانون اساسی است.

اصل برتری قانون اساسی ایجاب می‌کند که کلیه قوانین مصوب یک کشور با آن منطبق باشد؛ یعنی در معنی و مفهوم چیزی خلاف اصول قانون اساسی در بر نداشته باشد چرا که اگر امکان می‌داشت قوانین عادی، قانون اساسی را نقض کنند اولاً اصل سلسله مراتب قوانین و برتری قانون اساسی زیرپا نهاده می‌شد و ثانیاً این دو گونه قانون عملاً در یک سطح واقع می‌شد و تصویب قانون عادی خلاف قانون اساسی آن را در معرض تغییر و دگرگونی قرار می‌داد و حقوق اساسی افراد را دستخوش نوسانات مضر می‌کرد و اصل ثبات و تداوم ساختار سیاسی کشور متزلزل می‌گشت (قاضی، ۱۳۷۲: ۱۰۷). و این یعنی تضمین دو رسالت اصلی حقوق اساسی یعنی تضمین حقوق بشر و شهروندی (در خصوص مبانی، مفاهیم، ماهیت، گستره و قلمرو و نیز چالش‌ها و تردیدها در خصوص حق‌ها رک: زرگوش و همتی، ۱۳۹۲: ۱۴۹) و (هاشمی، ۱۳۸۴: ۲۳۰-۱۷۵) از یک طرف و تضمین اعمال قدرت عمومی قانونمند و اثربخش برای تامین منافع عمومی از طرف دیگر.

به منظور کنترل قوانین با قانون اساسی در جهت تضمین دو امر اساسی پیش گفته دو سبک رایج است:

۱- کنترل قوانین به وسیله قوه قضائیه که اساس این شیوه در حقوق آمریکا پی ریزی شده است.

۲- کنترل قوانین به وسیله سازمان سیاسی که مدل فرانسوی است. (قاضی، ۱۳۷۲: ۱۰۷)

۲-۱. قانون اساسی لتونی و سیر تحول آن

قانون اساسی لتونی به عنوان قانون اساسی بنیادین توسط مجلس مؤسسان (مجلس انتخابی)^(۱) آن کشور در ۱۵ فوریه ۱۹۲۲ تصویب و در ۷ نوامبر ۱۹۲۲ اجرا شده است. این قانون در سال ۱۹۹۳ بعد از استقلال از شوروی سابق مورد اصلاح قرار گرفت. اگرچه لایحه‌ی اولیه آن شامل دو بخش بوده که بخش اول مربوط به نهادهای اجرایی است اما بخش دوم آن که مربوط به حقوق و تعهدات شهروندان می‌باشد در آوریل ۱۹۲۲ رأی نیلورد (Robbers, 2007: 514).^(۲)

۳-۱. نظام سیاسی جمهوری لتونی

بر اساس فصل سوم قانون اساسی، نظام سیاسی لتونی یک نظام پارلمانی است و پارلمان لتونی یک پارلمان تک مجلسی با ۱۰۰ نماینده است که طی انتخابات عمومی، برابر، مستقیم، با رأی مخفی و با سیستم تناسبی، احزابی که حداقل ۵٪ آرای عمومی را کسب کرده باشند کرسی‌های مجلس را برای یک دوره ۴ ساله به خود اختصاص می‌دهند. بر اساس فصول چهارم و پنجم قانون اساسی جمهوری لتونی، قوه مجریه به رئیس جمهور و کابینه وزرا تفویض شده است. رئیس جمهور با رأی اکثریت مطلق پارلمان برای مدت چهار سال انتخاب می‌شود. با این حال، رئیس جمهور از نظر سیاسی مسئولیتی در قبال تکالیف خود ندارد و کلیه دستورات او باید توسط نخست وزیر یا وزیر مربوطه امضا شود.

فصل ششم قانون اساسی لتونی دادگاه‌ها را به دادگاه بخش (شهر)، دادگاه منطقه‌ای، دیوان عالی و دادگاه قانون اساسی دسته‌بندی کرده و مقرر داشته است که در شرایط اضطراری دادگاه‌های نظامی ایجاد می‌شود.

۲. دادرسی اساسی در لتونی

ایده ضرورت وجود نهادی که از قانون اساسی پاسداری کند، اول بار توسط نماینده سائیم^(۳) (پارلمان) آقای پالز سیمانیز^(۴) در مقاله «هشت سال از قانون اساسی لتونی» در ۱۹۳۰ بیان گردید. در ۸ می ۱۹۳۴، در جهت تقویت و پیشبرد ایده مذکور، عضوی از پارلمان آقای هرمانیس استقامتیس^(۵) پیشنهادی را جهت تکمیل قانون اساسی طی ماده (۸۶۱) ارائه کرد که تأسیس یک دادگاه دولتی خاص را نوید می‌داد. با این حال این پیشنهاد، اکثریت آراء را بدست نیاورد. بعد از فروپاشی شوروی سابق و شکل‌گیری دولت مستقل و دموکراتیک لتونی، ضرورت دادگاه قانون اساسی مورد تردید قرار نگرفت. همچنین در اعلامیه ۴ می ۱۹۹۰ «در استرداد استقلال جمهوری لتونی»^(۶) مصوب شورای عالی^(۷) ذکر گردید. با این حال، قانون مربوط به «قوه قضائیه»^(۸) مصوب ۱۵ دسامبر ۱۹۹۲ مقرر داشت که هیأت نظارت بر قانون اساسی^(۹) در چارچوب نهاد دادگاه عالی جمهوری لتونی (و نه یک نهاد ویژه) بایستی ایجاد گردد که البته این سازوکار هرگز عملی نشد. در ۱۹۹۳، بعد از اینکه مجلس پنجم فعالیت‌های خود را شروع کرد، دولت بررسی قانون پیش‌نویس مربوط به دادگاه قانون اساسی را

شروع و در بهار ۱۹۹۴ آنرا به پارلمان ارائه کرد. در ژوئن ۱۹۹۴ پارلمان، اصلاحاتی بر قانون «قوه قضائیه» را تصویب نمود که تأسیس یک دادگاه قانون اساسی مستقل را مقرر می‌داشت و ترتیب و آئین فعالیت‌های این دادگاه می‌بایست در «قانون دادگاه قانون اساسی»^(۱۰) مقرر گردد. در ۵ ژوئن ۱۹۹۴ قانون مذکور همراه با برخی اصلاحات بر ماده (۸۵) قانون اساسی جمهوری لتونی تصویب گردید. براساس آن، دادگاه قانون اساسی یک نهاد مستقل وابسته به قوه قضائیه است که در چارچوب صلاحیت مقرر شده در قانون اساسی جمهوری لتونی و قانون دادگاه قانون اساسی، موارد مربوط به مطابقت قوانین و سایر هنجارهای قانونی با قانون اساسی و همچنین سایر مواردی که براساس قانون در صلاحیت آن دادگاه قرار دارد را مورد رسیدگی قرار می‌دهد. ۹ دسامبر ۱۹۹۶ را می‌توان تولد دادگاه قانون اساسی تلقی شود. در این تاریخ، چهار قاضی تأیید شده دادگاه قانون اساسی سوگند قضاوت را به جا آوردند.^(۱۱)

۲-۱. صلاحیت دادگاه قانون اساسی و حق دادخواهی در آن

مطابق با ماده (۱۶) قانون دادگاه قانون اساسی، دادگاه قانون اساسی (با حضور همه اعضا) باید موارد مربوط به مسائل زیر را بررسی نمایند:

- ۱- مطابقت قوانین با قانون اساسی؛
- ۲- مطابقت موافقتنامه‌های بین‌المللی امضاء شده، الحاقی دولت لتونی با قانون اساسی (اگرچه قبلاً پارلمان این موافقت‌نامه را تأیید کرده باشد)؛
- ۳- مطابقت سایر مقررات با هنجارهای حقوقی (قوانین) برتر؛
- سه قاضی دادگاه قانون اساسی موضوعات زیر را مورد رسیدگی و تصمیم‌گیری قرار می‌دهد؛ مگر اینکه دادگاه قانون اساسی بر نحو دیگری مقرر کرده باشد.
- ۴- مطابقت سایر اعمال (به جز اعمال اداری)^(۱۲) پارلمان، کابینه وزیران، رئیس جمهور، سخنگوی پارلمان و نخست‌وزیر با قانون؛
- ۵- مطابقت مقررات (که توسط آن وزیری که هیأت وزیران به او تفویض صلاحیت نموده است می‌تواند مقررات الزام‌آور صادره توسط یک شورای دولت محلی را معلق سازد) با قانون؛
- ۶- مطابقت هنجارهای حقوقی ملی لتونی با موافقتنامه‌های بین‌المللی الحاقی لتونی که با قانون اساسی مغایرت ندارد.

براساس بند «۱» ماده (۱۷) «قانون دادگاه قانون اساسی»، حق تقدیم درخواست راجع به رسیدگی به پرونده مربوط به مطابقت موارد مندرج در بندهای «۱» تا «۳» و «۵» توسط مقامات زیر صورت می‌گیرد:

- ۱- رئیس جمهور؛
- ۲- پارلمان؛
- ۳- حداقل بیست نماینده پارلمان؛
- ۴- کابینه؛
- ۵- دادستان کل؛
- ۶- شورای نهاد ممیزی دولتی؛
- ۷- یک شورای دولت محلی؛
- ۸- آمبودزمان، اگر مرجع یا مقامی که عمل مورد اعتراض را صادر کرده است نواقص مقرر شده را ظرف زمان تعیین شده توسط آمبودزمان اصلاح ننماید؛
- ۹- یک دادگاه، در زمان بررسی یک پرونده مدنی، کیفری یا اداری؛
- ۱۰- قاضی اداره ثبت املاک^(۱۳) در ثبت اموال غیرمنقول^(۱۴) یا تأیید تبعی حقوق متعلقه^(۱۵) در ثبت املاک؛
- ۱۱- یک شخص جایی که حقوق بنیادین او که در قانون اساسی شناسایی شده است نقض گردد؛

۱۲- شورای قضائی در چارچوب صلاحیت مقرر در قانون.
 بر اساس بند «۲» ماده (۱۷) قانون مذکور، حق تقدیم درخواست رسیدگی به پرونده راجع به مطابقت سایر اعمال پارلمان، کابینه، رئیس جمهور، سخنگوی پارلمان و نخست‌وزیر با قانون (به جز اعمال اداری) توسط افراد زیر می‌باشد:

- ۱- رئیس جمهور؛
- ۲- پارلمان؛
- ۳- حداقل بیست نماینده پارلمان؛
- ۴- کابینه؛

۵- شورای قضائی در چارچوب صلاحیت مقرر در قانون.
 بر اساس بند «۳» ماده (۱۷) قانون مذکور، شورای مربوطه حق تقدیم درخواست

بررسی پرونده راجع به مطابقت چنین دستوری با قانون (وزیر طی این دستور به واسطه اجازه کابینه، تصمیم اتخاذی توسط شورای دولت محلی را معلق می‌سازد) را دارد.

به دادگاه قانون اساسی صلاحیت طرح دعوی به ابتکار خود اعطا نشده است. این دادگاه تنها بعد از دریافت ادعاها از طرف برخی افراد مقرر در قانون، وارد رسیدگی می‌شود. تا سال ۲۰۰۱، افراد یا نهادهای زیر حق تقدیم درخواست به جریان افتادن دعوی را داشتند: رئیس دولت، پارلمان، حداقل ۲۰ عضو پارلمان، کابینه وزیران، دیوان عالی با حضور تمام اعضا،^(۱۶) دادستان کل،^(۱۷) اداره ممیزی دولتی،^(۱۸) دفتر دولتی حقوق بشر،^(۱۹) یک شورای دولت محلی و یک وزیر که توسط هیأت وزیران اجازه دارد.

اصلاحات بر قانون دادگاه قانون اساسی سی نوامبر ۲۰۰۰ عمدتاً به یک رده از افراد حق تقدیم درخواست به دادگاه قانون اساسی را می‌داد. در حال حاضر قانون مقرر می‌دارد که علاوه بر رئیس دولت، پارلمان، حداقل ۲۰ عضو پارلمان، هیأت وزیران، دادستان کل، اداره ممیزی دولتی، آموذزمان، شورای دولت محلی، همچنین دادگاههای عام دادگستری در صورت دریافت موارد مدنی، کیفری یا اداری، قاضی دفترخانه ثبت املاک^(۲۰) در صورت ورود به حوزه املاک یا مؤید عنوان آن در ثبت املاک و نیز هر شخص حقیقی یا حقوقی که حقوق بنیادین مقرر در قانون اساسی آنها نقض شده است می‌تواند در دادگاه قانون اساسی طرح دعوی کند. از سال ۲۰۱۱ شورای قضایی حق طرح دعوی در دادگاه قانون اساسی در چارچوب صلاحیت مقرر شده در قانون را دارد.

۲-۲. آئین رسیدگی دادگاه قانون اساسی

اگر رسیدگی به یک امر یا موردی به صورت اجماعی باشد، در آن صورت دادگاه باید شامل همه قضات دادگاه قانون اساسی باشد. در این مورد باید حداقل ۵ قاضی دادگاه قانون اساسی حاضر باشد. این جلسه باید توسط رئیس یا معاون رئیس دادگاه قانون اساسی اداره شود. قضات دادگاه قانون اساسی نمی‌توانند از مشارکت در جلسه دادگاه امتناع نمایند.

از سال ۲۰۰۱ در مواردی که اسناد پیوستی در آن مورد کافی باشد، امکان دادرسی غیرحضوری (مکتوب) دادگاه بدون حضور طرفین در جلسه دادگاه وجود دارد. ابلاغ رأی نباید دیرتر از ۳۰ روز بعد از جلسه دادگاه قانون اساسی صورت گیرد. این رأی باید با اکثریت آراء صادر گردد. قضات می‌توانند نظر خودشان را تنها به صورت مثبت یا منفی ارائه نمایند. در خصوص رأی مساوی (رأی بدون نصاب لازم)^(۲۱) دادگاه باید به گونه‌ای تصمیم‌گیری نماید که هنجار (اعمال) حقوقی مورد چالش با هنجارهای حقوقی برتر مطابق باشد. قاضی‌ای که با نظر اکثریت مندرج در رأی مخالفت نماید، باید نظر مکتوب خود را که به پرونده پیوست می‌شود اما در جلسه دادگاه اعلام نمی‌شود، ارائه نماید. رأی دادگاه قانون اساسی نهائی^(۲۲) است. به این رأی باید بعد از اعلام و ابلاغ، ترتیب اثر داده شود. رأی و نیز تفسیر هنجار حقوقی مربوطه برای همه سازمانها، نهادها و مقامات رسمی دولتی و شهری از جمله دادگاه‌ها و اشخاص حقیقی و حقوقی لازم‌الاجراست.

هر هنجار حقوقی که دادگاه قانون اساسی آنرا مغایر با هنجار حقوقی برتر اعلام کرده است از تاریخ انتشار رأی دادگاه قانون اساسی بی‌اعتبار تلقی می‌شود مگر اینکه دادگاه قانون اساسی به نحو دیگری مقرر نماید. اگر دادگاه قانون اساسی هر موافقت‌نامه بین‌المللی امضاء شده یا الحاقی جمهوری لتونی را مغایر با قانون اساسی اعلام کند، کابینه وزیران فوراً ملزم است بررسی کند که آن موافقت‌نامه اصلاح، لغو، تعلیق یا دسترسی به آن لغو شده است یا نه. رأی دادگاه قانون اساسی باید ظرف پنج روز از ابلاغ در روزنامه رسمی منتشر شود.^(۲۳)

۳-۲. قضات دادگاه قانون اساسی

دادگاه قانون اساسی هفت قاضی دارد که با اکثریت آراء حداقل ۵۱ عضو پارلمان تأیید می‌شوند. سه قاضی از دادگاه قانون اساسی با تأیید حداقل ده عضو پارلمان، دو قاضی با تأیید هیأت وزیران و دو قاضی با تأیید همه اعضای دادگاه عالی انتخاب می‌شوند. دیوان عالی می‌تواند کاندیداهای منصب قضاوت دادگاه قانون اساسی را تنها از بین قضات جمهوری لتونی انتخاب نماید.

ماده (۴) قانون دادگاه قانون اساسی لتونی مقرر می‌دارد که یک شهروند لتونی که دارای تحصیلات دانشگاهی یا کارشناسی ارشد یا دکتری یا حداقل ده سال تجربه کاری

در حرفه حقوقی یا در زمینه علمی یا آموزشی، در یک تخصص قضائی یا در یک نهاد آموزشی عالی یا پژوهشی است و در روز ارائه پیشنهاد راجع به تأیید قاضی دادگاه قانون اساسی به رئیس پارلمان، به سن ۴۰ سالگی برسد می‌تواند به عنوان قاضی دادگاه قانون اساسی تأیید گردد. فردی که برای تصدی منصب قضاوت براساس ماده (۵۵) «قانون قوه قضائیه» نمی‌تواند نامزد شود، نمی‌تواند به عنوان قاضی دادگاه قانون اساسی منصوب گردد.

دوره تصدی قاضی دادگاه قانون اساسی ده سال است. قاضی دادگاه قانون اساسی نمی‌تواند از این منصب در طول دوره تصدی عزل گردد مگر در موارد مقرر در ماده (۱۰) «قانون دادگاه قانون اساسی» (برای مثال اگر او ناتوان از ادامه فعالیت به خاطر سلامت جسمانی باشد، محکوم به یک جرم کیفری باشد و یا به صورت منظم در انجام تکالیف خود کوتاهی نماید). فارغ از دوره فعالیت در دادگاه قانون اساسی، قاضی دادگاه قانون اساسی بعد از رسیدن به سن ۷۰ سالگی از منصب قضاوت بازنشسته می‌شود. قاضی دادگاه قانون اساسی نمی‌تواند منصب دیگر را تصدی کرده یا هر شغل با حقوق و مزایا را اشغال نماید مگر به استثناء تدریس، فعالیت‌های علمی و فعالیت‌های ابتکاری.^(۲۴)

۲-۴. کارگروه‌های زیر مجموعه دادگاه

از زمان تصویب «قانون دادگاه قانون اساسی»، همه درخواست‌ها دریافت شده و تصمیم راجع به رسیدگی یا عدم رسیدگی به پرونده توسط یک کارگروه زیر مجموعه دادگاه^(۲۵) مرکب از سه قاضی اتخاذ می‌شود مگر اینکه کارگروه مذکور تصمیم به عدم رسیدگی به پرونده اتخاذ نماید و یک قاضی - عضو کارگروه - علیه این تصمیم رأی دهد و به صورت مستدل اعتراض نماید. در چنین مواردی، بررسی درخواست و اتخاذ تصمیم به نشست تعیین تکلیف نهایی^(۲۶) با ترکیب کامل دادگاه واگذار می‌شود.

دادگاه قانون اساسی باید هر کارگروه را با اکثریت مطلق همه اعضا برای یک سال تشکیل دهد. کارگروهی که رئیس دادگاه قانون اساسی یا معاون او در ترکیب اعضای آن باشد اساساً باید توسط رئیس دادگاه قانون اساسی یا معاون او اداره شود. کارگروهی که رئیس دادگاه قانون اساسی یا معاون او در ترکیب اعضای آن نیست باید توسط رئیس کارگروه که اعضای آن از بین اعضا خود انتخاب می‌کنند اداره شود.

جلسات کارگروه غیرعلنی است. تنها اعضای مربوطه کارگروه در آن مشارکت می‌کنند. در صورت ضرورت، اعضای کارگروه می‌توانند همه درخواست‌کنندگان، کارمندان دادگاه قانون اساسی و سایر اشخاص را جهت شرکت در جلسه دعوت نمایند.^(۲۷)

۲-۵. علل درخواست

شکایت مبتنی بر قانون اساسی یا یک درخواست توسط هر شخصی می‌تواند به دادگاه قانون اساسی ارائه گردد به این دلیل که یک قانون یا یک عمل هنجاری حقوق بنیادین او از جمله حق حیات، حق آزادی و مصونیت فرد، حق آزادی بیان، حق تشکیل و الحاق به انجمن‌های عمومی، حق ارسال درخواست به دولت و نهادهای حکومت محلی و دریافت پاسخ مسئولانه، حق مالکیت، حق تأمین اجتماعی در کهنسالی بخاطر ناتوانی شغلی و بیکاری را نقض کرده است.^(۲۸) حقوق بنیادین فرد در فصل هشتم قانون اساسی مقرر شده است.

هنگام تنظیم و ارائه شکایت مبتنی بر قانون اساسی به دادگاه قانون اساسی، بایستی این امر مدنظر قرار گیرد که این شکایت سازوکار نهائی جبران^(۲۹) برای حمایت از حقوق بشر است. قبل از ارائه درخواست به دادگاه قانون اساسی، شخص مزبور باید برای دفاع از حقوق خود همه ساز و کارهای جبرانی عام قانونی^(۳۰) را طی کرده باشد. برای مثال، اگر شخص ملاحظه نماید که یک نهاد دولتی یا دولت محلی یا مقامی حقوق او را بواسطه عمل یا تصمیم اتخاذ شده نقض کرده است در آن صورت، ضروری است ابتدا شکایتی را به نهاد یا مقام ذیربط ارائه نماید. در صورت اتخاذ تصمیم غیررضایت بخش،^(۳۱) شخص حق دارد به دادگاه بخش (شهر)^(۳۲) مراجعه نماید. در این صورت، تصمیم دادگاه بخش (شهر) می‌تواند براساس مقررات تجدیدنظرخواهی در دادگاه منطقه مورد پژوهش قرار گیرد.

تصمیم دادگاه منطقه‌ای می‌تواند در هیئت عمومی دیوان عالی^(۳۳) براساس آیین فرجام‌خواهی،^(۳۴) مورد پژوهش قرار گیرد. اگر در پرونده‌ای تصمیم هیئت عمومی در کسب رضایت شاکی موثر نباشد در صورتی که همه سازو کارهای حقوقی دیگر طی شده باشد و اگر شخصی ملاحظه کند که ریشه مشکل در مغایرت عمل هنجاری مورد شکایت با قانون اساسی است، شخص حق رجوع به دادگاه قانون اساسی را خواهد داشت.

پژوهش از آراء و تصمیمات سایر دادگاهها مثل آراء و تصمیمات دادگاه بخش (شخص)، دادگاه منطقه‌ای یا دادگاه بخش غیرممکن است. دادگاه قانون اساسی نمی‌تواند تصمیم بگیرد مبنی بر اینکه آیا یک خاص مدنی، کیفری یا اداری در یکی از دادگاههای مذکور به روش صحیح مورد رسیدگی قرار گرفته است مخصوصاً اینکه آیا هنگام رسیدگی یک قانون ضروری اعمال شده است یا آیین رسیدگی قانونی رعایت شده است. دادگاه قانون اساسی در مقایسه با سایر دادگاهها، «دادگاه حقوق»^(۳۵) است، این بدین معناست که هنگام بررسی یک موضوع، دادگاه قانون اساسی در خصوص اینکه آیا یک قانون خاص (یا یک معاهده امضاء شده یا الحاقی لتونی، مصوبه کابینه وزراء که مقررات الزام‌آور یک دولت محلی^(۳۶) از جمله اعمالی که دربرگیرنده هنجارهای حقوقی است) با حقوق بنیادین مندرج در قانون اساسی مطابق دارد یا نه تحقیق می‌کند. برای مثال، هیئت عمومی دیوان عالی یک موضوع را بررسی می‌کند و رأی خود را با این هنجار حقوقی مستدل و مستند می‌کند که یکی از طرفین دعوی آنرا مغایر قانون اساسی می‌داند. برای مثال یک هنجار حقوقی خاص حقوق بنیادین او را نقض می‌کند. در این موارد، شخص می‌تواند نه در جهت بررسی رأی هیئت عمومی دیوان عالی بلکه جهت تصحیح اینکه آیا هنجار حقوقی خاص با هر یک حقوق بنیادین مقرر در قانون اساسی مغایرت دارد یا نه به دادگاه قانون اساسی رجوع کند. در صورتی که دادگاه قانون اساسی تشخیص دهد که هنجار حقوقی در مطابقت با قانون اساسی نارساست باید آن هنجار فاقد اثر یا غیرمعتبر گردد. با این حال، یک شخص حق دارد یک بار دیگر به دادگاه مربوطه رجوع کند تا با لحاظ دلایل جدید مخصوصاً این دلیل که هنجار قبلی مورد شکایت غیرمعتبر یا باطل شده است پرونده را بررسی نماید.^(۳۷)

شکایت مبتنی بر قانون اساسی باید ظرف مدت شش ماه بعد از لازم‌الاجرا شدن تصمیم آخرین نهاد (برای مثال، هیئت عمومی دادگاه عالی) تقدیم گردد. اگر در پرونده‌ای، هیچ امکانی برای حمایت حقوق بنیادین مقرر در قانون اساسی از طریق ساز و کارهای قانونی عام وجود نداشته باشد، امکان تقدیم شکایت مبتنی بر قانون اساسی^(۳۸) (درخواست)^(۳۹) به دادگاه قانون اساسی ظرف مدت شش ماه بعد از وقوع نقض حق وجود دارد. شکایت به دادگاه قانون اساسی باید مکتوب ارائه گردد. این شکایت باید شامل نام شاکی، عنوان نهاد یا مقامی که عمل مورد اعتراض (هنجار حقوقی) را صادر

کرده است، دلائل پرونده، استدلال حقوقی شاکی و درخواست خطاب به دادگاه قانون اساسی باشد. بخش مهم شکایت، استدلال حقوقی^(۴۰) آن است. در شکایت مبتنی بر قانون اساسی، موارد زیر باید به صورت مستند تشریح گردد:

اول، چرا یک هنجار خاص مورد اعتراض مغایر قانون اساسی است. برای مثال چگونه آن هنجار، حقوق بنیادین شاکی را که در قانون اساسی شناسایی شده است نقض می‌کند. دوم اینکه همه ساز و کارهای حقوقی طی شده است یا هیچ ساز و کار قانونی مناسبی وجود ندارد. اگر استدلال‌های حقوقی در توجیه درخواست آشکارا ناکافی باشد، دادگاه قانون اساسی صلاحیت رد درخواست را دارد. شکایت مبتنی بر قانون اساسی می‌تواند مستقیماً به دبیرخانه دادگاه قانون اساسی تقدیم گردد یا به آدرس آن ارسال گردد. دادگاه قانون اساسی نمی‌تواند مشاوره‌های حقوقی در خصوص تنظیم شکایت مبتنی بر قانون اساسی یا استدلال حقوقی مربوط ارائه نماید.^(۴۱)

۲-۶. تفسیر قانون اساسی

در قوانین و مقررات مربوط به دادگاه قانون اساسی لتونی، هیچ اشاره‌ای به تفسیر قانون اساسی به عنوان یکی از صلاحیت‌های این دادگاه ذکر نشده است. نزدیک‌ترین بحث به این مقوله را می‌توان کنترل سلسله مراتبی هنجارهای حقوقی توسط این دادگاه در مواردی که دادگاه‌های دیگر نسبت به این مساله نتوانستند تصمیم قطعی اتخاذ نمایند دانست؛ به این صورت که اگر دادگاهی تأیید نماید که یک هنجار حقوقی با قانون اساسی یا هنجارهای حقوق بین‌الملل مطابقت ندارد، دادگاه مزبور بایستی رسیدگی به موضوع را به تعلیق درآورده و درخواست مستند و مستدل به دادگاه قانون اساسی ارسال نماید. بعد از لازم‌الاجرا شدن تصمیم یا رأی دادگاه قانون اساسی، رسیدگی دادگاه (غیر از دادگاه قانون اساسی) در موضوع مورد ذکر بایستی مورد بازنگری قرار گرفته و مطابق رأی دادگاه قانون اساسی صورت گیرد. یعنی تفسیر قانون اساسی به صورت مستقل صورت نمی‌گیرد و ضمن رسیدگی موردی به وضعیت یک هنجار حقوقی با قانون اساسی یا سایر هنجار حقوقی برتر صورت می‌گیرد (Jurcena, 2006: 4).

۲-۷. نهاد ناظر بر انتخابات در جمهوری لتونی

در جمهوری لتونی انتخابات توسط کمیسیون‌های مربوطه برگزار می‌شود اما کمیسیون مرکزی انتخابات لتونی ناظر بر عملکرد آنهاست. کمیسیون مرکزی انتخابات

یک نهاد عمومی انتخابی دائمی است که مسئولیت‌های آن شامل آماده سازی و تدارک و برگزاری انتخابات مجلس قانونگذاری، انتخابات پارلمان اروپایی^(۴۲) و انتخابات محلی و همچنین همه‌پرسی ملی و همه‌پرسی‌های تقنینی می‌باشد. وظیفه کمیسیون مرکزی انتخابات لتونی توسط «قانون کمیسیون مرکزی انتخابات» تصریح شده است اما تکالیف متعددی توسط قوانین زیر برشمرده شده است:

قانون انتخابات مجلس قانونگذاری، قانون انتخابات اروپایی،^(۴۳) قانون انتخابات شوراهای شهر و مناطق، قانون مربوط به همه‌پرسی‌های ملی و تقنینی، قانون ثبت نام رأی دهندگان و قانون مربوط به کمیسیون‌های انتخابات منطقه‌ای و شهری و کمیسیون‌های حوزه‌های اخذ رأی. کمیسیون مرکزی انتخابات متشکل از ۹ عضو می‌باشد. رئیس و هفت عضو آن توسط پارلمان انتخاب می‌شود در حالی که یک عضو از بین قضات توسط نشست عمومی دیوان عالی کشور انتخاب می‌شود.

عمده وظایف و صلاحیت‌های کمیسیون‌های مرکزی انتخابات عبارتند از:

- تضمین اجرای یکسان و درست و دقیق قانون انتخابات پارلمان، پارلمان اروپایی، قانون انتخابات شوراهای شهری و منطقه‌ای، قانون همه‌پرسی ملی و تقنینی.
- اصلاح و آموزش رأی دهندگان و افراد مقیم لتونی پیرامون آئین رأی دادن در انتخابات یا همه‌پرسی ملی از جمله تقنینی.

- اتخاذ تصمیم و صدور دستور لازم و تهیه دستورالعمل مربوط به مقدمات و آئین انتخابات، همه‌پرسی و همه‌پرسی تقنینی.

- تعیین نحوه توزیع منابع مالی تخصیصی دولت بین کمیسیون‌های انتخابات محلی و هماهنگی و مدیریت کار کمیسیون‌های انتخابات محلی.

- آموزش اعضای کمیسیون‌های انتخابات محلی

- تهیه پیشنهادها به‌بود قانونگذاری انتخابات همه‌پرسی و همه‌پرسی تقنینی

- گردآوری نتایج انتخابات و همه‌پرسی و انتشار آن‌ها

- بررسی شکایت راجع به مقدمات و آئین انتخابات و همه‌پرسی از جمله

همه‌پرسی تقنینی

- بررسی و ابطال تصمیمات غیرقانونی کمیسیون‌های انتخابات محلی.^(۴۴)

نتیجه‌گیری

در جمهوری لتونی، نهادهای متناظر شورای نگهبان عبارتند از: دادگاه قانون اساسی و کمیسیون مرکزی انتخابات. دادگاه قانون اساسی لتونی یک نهاد قضایی وابسته به قوه قضائیه است یعنی از مدل اول یا مدل قضائی پیروی می‌کند اما انتخاب قضات آن ترکیبی است که هر سه قوه (پارلمان، هیأت وزیران و قوه قضائیه) در انتخاب آنها نقش دارند. شورای نگهبان از مدل دوم یا مدل کنترل توسط یک ارگان سیاسی پیروی می‌کند اما انتخاب اعضای آن هم به نوعی ترکیبی است: ۶ عضو فقیه توسط بالاترین مقام رسمی - مذهبی کشور و شش عضو حقوقدان به دخالت دو قوه (معرفی رئیس قوه قضائیه) و مقننه (تأیید مجلس شورای اسلامی) انتخاب می‌شوند (ر.ک: هاشمی ۱۳۷۷، ج ۲: ۱۸۸-۱۸۶) در حوزه نظارت بر انتخابات نیز انتخاب اعضای کمیسیون مرکزی انتخابات لتونی توسط قوه قضائیه صورت می‌گیرد و قوه مجریه دخالتی در آن ندارد.

تفاوت عمده دادگاه قانون اساسی لتونی با شورای نگهبان را می‌توان قابلیت دادخواهی در نهاد ناظر و پشتیبان قانون اساسی دانست چرا که امکان شکایت و دادخواهی از نقض قانون اساسی در شورای نگهبان برخلاف دادگاه قانون اساسی لتونی وجود ندارد.

یادداشت‌ها

1- Constitutional assemblies.

2. http://en.wikipedia.org/wiki/Constitution_of_Latvia

۳- سائیم (saeima) نام پارلمان یا مجلس قانونگذاری کشور لتونی است.

4- Pauls Simanis.

5- Hemanis stegmanis.

6- “On the Restoration of Independence of the Republic of Latvia”.

7- Supreme Council.

8- The Law “On Judicial Power”.

9- Constitutional supervision chamber.

10- Constitutional Court Law.

11- Constitutional proceedings in Latvia, available in: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/?lang=2&mid=3>

12- Administrative act.

13- The land register office judge.

14- Entry of immovable property.

15- Associated corroboration of rights there of.

16- Plenary session of Supreme Court.

17- The procurator General.

18- The state audit office.

19- The state human rights bureau.

20- The land book registry.

21- Tied vote.

22- final.

23- The Procedure of the Constitutional Court, available in: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/?lang=2&mid=3>

24- Justices of the Constitutional Court, available in: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/?lang=2&mid=4>

25- Court panel.

26- Assignments sitting.

27- Panel, available in: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/?lang=2&mid=15>

- 28- For individuals, available in: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/?lang=2&mid=17>
- 29- Ultimalte remedy.
- 30- General legal remedies.
- 31- Unsatisfactory decision.
- 32- District (city) court.
- 33- Senate of the Supreme Court.
- 34- Cassation procedure.
- 35- “Court of rights”.
- 36- Binding Regulations of a Local Government.
- 37- <http://www.satv.tiesa.gov.lv/?lang=2&mid=17>
- 38- Constitutional complaint.
- 39- Application.
- 40- Legal Reasonings.
- 41- <http://www.satv.tiesa.gov.lv/?lang=2&mid=17>
- 42- European Parliament elections.
- 43- European Parliament elections.
- 44- The Central Election commission of Latvia, available in: <http://web.cvk.lv/pub/public/28333.html>

منابع و مآخذ

الف) فارسی

۱. هاشمی، سیدمحمد (۱۳۸۴)، حقوق بشر و آزادی‌های اساسی، نشر میزان، چاپ اول، تهران.
۲. قاضی، ابوالفضل (۱۳۷۲)، حقوق اساسی و نهادهای سیاسی، چاپ سوم، انتشارات دانشگاه تهران.
۳. قاضی، ابوالفضل (۱۳۷۵)، بایسته‌های حقوق اساسی، چاپ دوم، نشر دادگستر.
۴. هاشمی، سیدمحمد (۱۳۷۷)، حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران، جلد دوم، حاکمیت و نهادهای سیاسی تهران، نشر دادگستر، چاپ سوم.
۵. جونز، پیت (۱۳۹۲)، فلسفه حقوق: حق‌ها (مبانی، ماهیت، قلمرو و تردیدها)، ترجمه مشتاق زرگوش و مجتبی همتی، چاپ اول، نشر میزان، تهران.

ب) منابع انگلیسی

1. Constitution of Latvia, in: http://en.wikipedia.org/wiki/Constitution_of_Latvia
2. Constitutional proceedings in Latvia, available in: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/?lang=2&mid=3>
3. Encyclopedia of World Constitutions, available in: <http://www.factsonfile.com>
4. For individuals, available in: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/?lang=2&mid=17>
5. Jurcena, Laila, 2006, Comparing Constitutional Adjudication: A Summer School on Comparative Interpretation of European Constitutional Jurisprudence, Constitutional adjudication and Interpretation of the Constitution in the Republic of Latvia, in: <http://www.jus.unitn.it/cocoa/papers/PAPERS%201ST%20PDF/Interpretation/Latvia-interpretation.pdf>
6. Justices of the Constitutional Court, available in: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/?lang=2&mid=4>
7. Latvia, available in: <http://en.wikipedia.org/wiki/Latvia>
8. Panel, available in: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/?lang=2&mid=15>
9. The Central Election commission of Latvia, available in: <http://web.cvk.lv/pub/public/28333.html>
10. The Procedure of the Constitutional Court, available in: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/?lang=2&mid=3>

امام خمینی (ره):

و از شورای محترم نگهبان می‌خواهم و توصیه می‌کنم، چه در نسل حاضر و
چه در نسل‌های آینده که با کمال دقت و قدرت و طایف اسلامی و ملی خود
را ایفا و تحت تأثیر هیچ قدرتی واقع نشوند و از قوانین مخالف با شرع مطهر و
قانون اساسی بدون هیچ ملاحظه‌ای جلوگیری نمایند.

(صحیفه امام، ج ۲۱، ص ۴۲۲)

مرکز تحقیقات شورای نگهبان

آدرس: تهران، خیابان شهید سپهبد
قرنی، کوچه خسرو، پلاک ۱۲
صندوق پستی: ۱۴۶۳ - ۱۳۱۴۵
تلفکس: ۰۲۱ - ۸۸۳۲۵۰۴۵
info@shora-rc.ir
www.shora-rc.ir